

UVAŽOVÁNÍ STUDENTŮ UČITELSTVÍ O PLÁNOVÁNÍ VÝUKY V KONTEXTU KOMPETENČNÍHO RÁMCE ABSOLVENTA A ABSOLVENTKY UČITELSTVÍ

TEACHER TRAINING STUDENTS' PERCEPTIONS OF LESSON PLANNING IN THE CONTEXT OF THE COMPETENCE FRAMEWORK FOR TEACHER TRAINING GRADUATES

Jaroslava Ševčíková, Jitka Plischke

Ústav pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

Abstrakt

Príspevok rieši problematiku uvažovania študenta učiteľstva (pro 2. st. ZŠ), o plánovaní výuky, v podobe písomnej prípravy (Plán), a premýšľaní o ní. Po zpracovaní Plánu je realizované srovnávaním s profilom kompetencií v Kompetenčnom rámci absolventa a absolventky učiteľstva (Rámec).

Obsahovou analýzou 43 Plánů byly zjištěny trendy, které jsou zobecnitelné. Předběžné výsledky poukazují na zaměření Plánů na obsahy výuky, učivo a jeho didaktikou analýzu, méně či vůbec pak na žáka a jeho potenciál dosahování stanovených cílů při učení, a na prostředí k učení. Trend uvažování studentů neodpovídá požadavkům Rámce a je žádoucí ho ovlivňovat, najít a využívat v pregraduální přípravě nástroje pro vedení studenta k osvojování kompetencí Rámce.

Klíčová slova: *student, kompetence, plánování výuky, Kompetenční rámec absolventa a absolventky učitelství*

Abstract

This paper deals with the issue of teacher training students (for ISCED 2) thinking about lesson planning in the form of a Written Preparation (hereafter Plan). After the Plan is developed, the thinking is implemented by comparing it with the competency profile in the Competence Framework for teacher training graduates (hereafter Framework).

43 students' Plans showing trends that are generalizable were analysed. Results point to a focus of the Plans on the content of teaching and its didactic analysis, and less or not at all on the pupil and his/her potential to achieve the learning objectives. The trend of students' thinking doesn't correspond to the

requirements of the Framework. It is desirable to influence it, to find and use tools to guide the students to acquire the competences of the Framework.

Keywords: *student, competence, lesson planning, Competence Framework for teacher training graduates*

1 ÚVOD

Příprava studentů učitelství je téma praxí žité a diskutované. Učitelství je regulovaná činnost a regulátor, MŠMT, vydává Rámcové požadavky na studijní programy (MŠMT, 2024). Přílohou je i Kompetenční rámec absolventa a absolventky učitelství (Rámec) platný od roku 2024 (MŠMT, 2023).

Studenti jsou připravováni na povolání učitele prostřednictvím vzdělávacích programů na pedagogických fakultách vysokých škol. V oborových i v obecné (školní) didaktice jsou vedeni k získání kompetencí pro praxi (Švec, 2005). Jsou hledány vhodné strategie, jak je co nejlépe vzdělávat. Jednou z cest je reflexe příprav a plánů výuky.

2 TEORIE

Rámec představuje vizi pro nastavení kvality přípravy učitelů a má formativní funkci. Specifikuje požadavky v šesti oblastech (kráceno: Vyučované obory, Plánování, vedení a reflexe výuky, Prostředí pro učení, Zpětná vazba, Profesní spolupráce a Profesní sebepojetí).

Kompetencemi absolventa učitelství jsou i plánování, vedení a reflexe výuky, popsané v oblasti 2, Rámce. Na ni je výzkum zaměřen. Studenti se učí plánovat budoucí výuku, zpracovat podrobné přípravy svého vyučování pro společné interakce ve výuce a učení žáků.

Uvažují studenti vhodně v kontextu žádoucích kompetencí absolventa a budoucího učitele? Na co se v plánování a přípravách své výuky nejvíce zaměřují? Je možné vysledovat univerzální vzorce uvažování v těchto Plánech a následných diskusích? A pokud ano, jsou v souladu s Rámcem a požadovanými kompetencemi absolventa?

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkum je realizován v designu případové studie (Hendl, 2016). Případem je plánování konkrétní výuky studentem (Plán), navazujícího magisterského studia učitelství.

Cílem je popsat, jak studenti uvažují o Plánu a následně vyvodit závěry či doporučení, jak ve výuce relevantního předmětu (primárně zaměřeného na kurikulum) ovlivňovat jejich uvažování o výuce tak, aby korespondovalo s očekávanými kompetencemi dle Rámce.

Data byla získávána analýzou 43 písemných Plánů studentů, ze záznamů diskusí a uvažování, v rámci vrstevnického učení, a srovnávána s očekávanými kompetencemi dle Rámce, v ohniskových skupinách. Zpracována byla obsahovou analýzou se snahou formulovat univerzální vztahy a vazby v případě. Interpretace je založena na fenomenologickém přístupu k individuální zkušenosti studenta a výzkumníka.

4 VÝSLEDKY/OČEKÁVÁNÉ VÝSLEDKY

Průběžné výsledky ukazují, že studenti se v Plánech na svou budoucí výuku a při uvažování o ní zaměřují explicitně na oblast podrobného popisu práce učitele (vyučování), a méně či vůbec na popis činností žáků (učení) a na vytváření podmínek pro jejich učební činnosti. Uvažování o Plánech je zaměřeno téměř výhradně na učivo, jeho didaktickou analýzu, na expozici učiva žákům, případně na formulaci výukových cílů.

Chybí provázanost cílů na očekávané výstupy rámcových a školních vzdělávacích programů, a zejména na rozvíjení klíčových kompetencí žáka. Studenti téměř vůbec nezahrnují plánování podmínek pro činnosti žáků, jejich vlastní aktivitu, podíl na učení, zohlednění rozdílného tempa i stylů učení žáků, minimálně odkazují na právo úpravy podmínek pro učení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Studenti málo uvažují o sebehodnocení žáka a o formativním hodnocení výsledků učení. Chybí také práce s prostředím pro učení, málo jsou promýšleny časové dimenze jednotlivých fází výuky.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Plány výuky jsou zpracovány téměř výhradně optikou logotropa (Čáp, Mareš, 2001) zaměřeného na učivo a učitelovu práci s učivem. V Plánech se studenti téměř nezabývají rozvojem klíčových kompetencí žáků, nastavováním výukových cílů a hodnocením jejich dosahování. Nejsou zvažovány kompetence absolventa, respektive: co chybí v uvažování studentů o jejich kompetencích a praxi (Korthagen, et al., 2011), to nevkládají do Plánu směrem k žákovi. Nekomparují své znalosti oboru a didaktiky s Rámcem.

Je žádoucí v pregraduálním studiu změnit uvažování i rétoriku budoucích učitelů, kteří by měli přejít od uvažování o vyučování žáka, působení na něj jako na objekt k uvažování o spolupracující výuce orientované na rozvoj potenciálu každého žáka a uzpůsobení podmínek tak, aby se mohl učit sám, aby byl *žák aktivním a vědomým subjektem svého učení*. Toto má vyplynout už z přípravy učitele na výuku.

6 LITERATURA

- Čáp, J., & Mareš, J. (2001). *Psychologie pro učitele*. Portál.
- Hendl, J. (2016). *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. Portál.
- Korthagen, F., Kessels, J., Koster, B., Lagerwerf, B., & Wubbels, T. (2011). *Jak spojit praxi s teorií: Didaktika realistického vzdělávání učitelů*. Paido.
- MŠMT (2023). *Kompetenční rámec absolventa a absolventky učitelství (Rámec)*.
https://msmt.gov.cz/uploads/kompetencni_ramec_absolventa_2023_10.pdf
- MŠMT (2024). *Rámcové požadavky na studijní programy 2024*.
<https://msmt.gov.cz/file/62419/>
- Švec, V. (2005). Ohlédnutí za desetiletým vývojem pedagogické přípravy budoucích učitelů. *Pedagogická orientace*, 15(4), 31–43.